

1. Jakie są zadania samorządu lokalnego?

To, jak wygląda nasze życie codzienne (np. dojazd do szkoły czy pracy, czystość ulic i środowiska, miejsca rozrywki i rekreacji), w dużej mierze zależy od tego, jak funkcjonuje samorząd w gminie. Podczas zajęć uczennice i uczniowie dowiadują się, jak działa gmina – co stanowi jej majątek oraz za co jest odpowiedzialny samorząd gminy. Poznają zadania własne i zlecone samorządu oraz przygotowują się do przeprowadzenia wśród mieszkańców swojej miejscowości badania ankietowego, które pomoże im ocenić sposób ich realizacji. Na przykładzie poznają również strukturę dochodów i wydatków polskiej gminy oraz sposób podejmowania decyzji o finansach gminy. Lekcja zachęca uczniów do przyjrzenia się polityce budżetowej własnej gminy pod kątem pozyskiwania funduszy unijnych – uczniowie sprawdzają, jakie projekty czy działania w ich okolicy są finansowane lub zostały już sfinansowane przez Unię Europejską.

CELE LEKCJI WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Uczeń/uczennica:

- wymienia zadania samorządu gminnego – dział VI pkt 1;
- wymienia organy stanowiące i wykonawcze w gminie (mieście/dzielnicy); przedstawia, jak są one wybierane i jak mogą zostać odwołane; podaje uprawnienia tych organów – dział VI pkt 3;
- **poza podstawą:** przedstawia główne źródła przychodów i kierunki wydatków w budżecie gminy.

PO ZAJĘCIACH UCZEŃ/UCZENNICA POTRAFI

- wskazać, co wchodzi w skład majątku jego gminy;
- wymienić kilka przykładów zadań własnych i zadań zleconych własnej gminy oraz ocenić ich realizację;
- opracować pytania do ankiety badającej jakość realizacji zadań przez gminę;
- wyjaśnić, co to jest budżet gminy;
- podać przykłady dochodów i wydatków gminy;
- podać przykład wykorzystania funduszy unijnych w swojej gminie.

METODY PRACY

- miniwykład
- praca w grupach lub w parach
- ankieta (opracowanie)
- praca z tekstem
- praca z wykresem
- analiza danych
- rozmowa nauczająca

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- kartki papieru, flamastry, kredki itp.

JAK PRZEPROWADZIĆ ZAJĘCIA?

WPROWADZENIE

1. „Czyje to jest?” (praca własna, praca w grupach). Nawiązując do poprzednich zajęć z działu „Małe ojczyzny i wspólne państwo” wyjaśnij, że teraz bardziej szczegółowo zajmiecie się zadaniami władz gminy, ponieważ to właśnie w gminie zaspokajana jest większość potrzeb wspólnoty lokalnej. Poproś uczniów i uczennice, aby przypomnieli sobie swoją drogę z domu do szkoły i wypisali na kartce wszystkie nieruchomości oraz ruchomości, które stanowią – ich zdaniem – mienie gminne (patrz: ćwiczenie na s. 143). Sporządźcie w klasie wspólną listę komunalnego mienia. Uzupełnij wypowiedzi uczniów, korzystając z informacji zawartych w tekście „Co ma gmina?” (s. 143).

Zeszyt
ćwiczeń
s. 70
ćwicz. 1

ROZWINIĘCIE

2. „Zadania samorządu gminnego” (praca w grupach, miniwykład). Poproś uczniów o uważne przeczytanie tekstu „Zadania samorządu gminnego” (s. 144) oraz zapoznanie się z zamieszczonym pod nim schematem. Następnie podziel klasę na 9 grup i przydziel każdej po jednym zadaniu samorządu. Grupy studiują przydzielone im teksty, identyfikują zadanie samorządu i przygotowują na ten temat miniwykład dla reszty klasy. Następnie każdy z zespołów przygotowuje plakat z hasłem czy rysunkiem ilustrującym dane zadanie samorządu gminnego. Do podpisu ilustracji mogą wykorzystać hasła zaproponowane w ćwiczeniu „Co robi samorząd gminy?” (s. 146). Przedstawiciele grup prezentują rezultaty pracy.

Zeszyt
ćwiczeń
s. 70
ćwicz. 2

W tym miejscu poproś uczniów ochotników, by w domu (praca dodatkowa) spróbowali ustalić, które instytucje i przedsiębiorstwa gminne są odpowiedzialne za wykonywanie tych zadań w waszej gminie (patrz: ćwiczenie „Jak z tego korzystacie?” na s. 146).

3. „Gmina może więcej!” (praca w parach, analiza danych). Poleć, by uczniowie w parach przeanalizowali tabelkę na s. 145, przedstawiającą zadania gminy, powiatu i województwa. Poproś, by przez chwilę porozmawiali, dlaczego zadania zostały w taki sposób rozdzielone. Uczniowie na forum przedstawiają swoją opinię na ten temat. Podsumuj wypowiedzi uczniów, odwołując się do poznanej już wcześniej zasady pomocniczości, która mówi, że działania i decyzje w państwie powinny być podejmowane tak blisko obywateli, jak się tylko da. Przedstaw także drugą zasadę, domniemania kompetencji gminy, która implikuje taki a nie inny przydział zadań. Głosi ona, że uprawnienia, które nie zostały przyznane powiatowi lub województwu, zawsze przynależą do gminy.

Zeszyt
ćwiczeń
s. 71
ćwicz. 3

4. „Badamy opinie mieszkańców” (opracowanie ankiety, praca w grupach). Podziel uczniów i uczennice na kilkusobowe grupy i poproś, by opracowali ankietę na temat oceny działalności władz samorządowych w gminie. Ankietę tę powinni przeprowadzić anonimowo wśród mieszkańców najbliższej okolicy. Za przykład może posłużyć materiał „Badamy opinie mieszkańców” (s. 146–147). Upewnij się, czy każdy z uczniów jest w stanie opracować własną ankietę i przeprowadzić badanie. Jeśli uznasz, że samodzielne opracowanie ankiety jest zadaniem zbyt trudnym, zaproponuj, że sam/sama przygotujesz pytania wspólnie z uczniami. Nadanie jednolitej formy pytaniom umożliwi później opracowanie wyników ankiety (uczennice i uczniowie wpisują je do zeszytu).

5. „Dochody i wydatki gmin” (miniwykład). Przypomnij, że do najważniejszych zadań rady gminy należy uchwalanie budżetu. Wyłutnac, czym jest budżet, wyko-

rzyszując tekst „Dochody i wydatki gmin” (s. 147–148). Zapoznaj uczniów ze schematem ilustrującym dochody i wydatki gminy Niepołomice w 2024 roku (patrz: ćwiczenie „Poznajemy budżet gminy” na s. 148) i poleć, by poszukali w internecie informacji o budżecie swojej gminy, a następnie sporządzili podobny schemat. Poproś uczennice i uczniów, aby sprawdzili, jaki procent wydatków budżetowych w waszej gminie przeznaczono na oświatę, w tym także na waszą szkołę. To dużo czy mało? Można też na lekcji wyznaczyć dwóch uczniów, którzy wybiorą się do urzędu, a następnie sporządzą notatkę o gminnych dochodach i wydatkach.

Zeszyt
ćwiczeń
s. 72
ćwicz. 6, 7

Uwaga! Materiał poza podstawą programową. Decyzję o jego realizacji zostawiamy nauczycielce lub nauczycielowi.

6. „Unijne środki także dla nas” – praca domowa dla ochotników. Zapytaj uczniów i uczennice, czy widzieli w swojej okolicy tablice informujące, że dana inwestycja współfinansowana jest ze środków z Unii Europejskiej (może świadczyć o tym odpowiednie oznaczenie i symbol). Zaproponuj, by na następne zajęcia każdy z uczniów spróbował znaleźć w gminie lub powiecie jeden przykład działania lub inwestycji dotowanego w ten sposób. Jeśli to możliwe, niech sfotografują to miejsce, poszukają w internecie opisu oraz informacji o kwocie dofinansowania i okresie realizacji itp. Zebrany w ten sposób materiał można zaprezentować w formie plakatu i umieścić go w szkolnej gablocie lub opracować multimedialną prezentację tak, aby wszyscy uczniowie wiedzieli, że UE finansuje także waszą gminę. Z pewnością nawiązanie kontaktu z urzędnikami ułatwi uczniom wykonanie tego zadania (patrz: ćwiczenie na s. 149).

Zeszyt
ćwiczeń
s. 73
ćwicz. 8

ZAKOŃCZENIE

7. „Badamy opinie mieszkańców” – praca domowa dla ochotników (przeprowadzenie ankiety). Zadanie to polegać będzie na przeprowadzeniu przez uczniów i uczennice ankiety opracowanej na lekcji. Przypomnij, by wręczając ją respondentom, wyjaśnili, że badają opinie mieszkańców gminy na potrzeby zajęć szkolnych. Ustal, ilu osobom każdy uczeń ma wręczyć ankietę. Na następnej lekcji przedyskutuj razem z uczniami wyniki ankiety. Warto je potem opublikować w gazetce szkolnej lub na stronie internetowej szkoły. Mogą stać się też okazją do zorganizowania w szkole spotkania z przedstawicielem samorządu, w czasie którego uczniowie i uczennice mogliby opowiedzieć o swoim badaniu i o tym, jak mieszkańcy oceniają działania władz samorządowych.

8. Podsumowanie. Na koniec lekcji poproś uczniów i uczennice, aby wymienili zadania wykonywane przez władze samorządowe gminy oraz ocenili sposób ich realizacji. Zapytaj, z czego są zadowoleni, co by poprawili, a co całkowicie zmienili.

ĆWICZENIA DODATKOWE

– „Jednostka samorządowa i rządowa” (praca własna, minidyskusja). Najwyższą jednostką podziału administracyjnego w Polsce jest województwo (sprawdź, czy uczniowie pamiętają, ile mamy województw). Województwo jest z jednej strony jednostką administracji rządowej, a z drugiej – samorządu terytorialnego. Poleć uczniom, by sprawdzili, które z organów władzy w województwie reprezentują rząd, a które – samorząd, a potem niech przygotowują ich wizytówki (nazwa, dane teleadresowe, podstawowe funkcje). Zastanówcie się wspólnie, z czego wynika ten podział zadań.

→ Ćwiczenie z „Zeszytu ćwiczeń” (praca z wykresem). Zachęć uczniów, by opracowali dwa wykresy kołowe ilustrujące wydatki budżetowe w waszej gminie (ćwiczenie 5 na s. 72). Na pierwszym wykresie zaznaczają, jaka część pieniędzy z budżetu powinna według nich przypaść na edukację, jaka na pomoc społeczną i ochronę zdrowia, a jaka na gospodarkę komunalną. Pozostałe wydatki oznaczają na wykresie jako „inne”. Po wykonaniu tego zadania uczniowie powinni znaleźć w internecie informację o tegorocznym budżecie gminy, następnie nanieść na drugim wykresie rzeczywiste wydatki na te cele, a pozostałe zaznaczają jako „inne”. Zapytaj ich, czy coś ich zaskoczyło.

Uwaga! Materiał poza podstawą programową. Decyzję o realizacji ćwiczenia zostawiamy nauczycielce lub nauczycielowi.